

משחקים חדשים: יד - עף ועף - יד

מגיש: יצחק רם

הקדמה:

בעקבות פניות אישיות של מורים רבים, המבקשים ממני הבהרות הקשורות במשחק הירסי"ל (יד-רגל-סל),¹ ולאחר שנוכחתי כי המשחק נקלט כהלכה במספר בתי ספר, החלטתי לחלוק עמכם, עמיתי, מורי החינוך הגופני, שני משחקים משולבים נוספים, שאותם אני מנסה להפעיל מזה שנים ספורות בבית הספר שבו אני מלמד.

למרות הדמיון השמי מדובר בשני משחקים השונים לגמרי זה מזה, והם גם מאופיינים ברמת מורכבות אחרת לחלוטין. המשחק הראשון, משחק - היד - עף, לא נועד מלכתחילה אלא להיות משחק הכנה ללימוד מקדים, או לחילופין לתרגול מחזק של טכניקת זריקת הכתף בניתור במשחק הכדוריד, לכן אפשר ללמדו ולהפעילו במהלך שיעור אחד בלבד.² מכל מקום, לאחר שהפעלתי אותו בבית הספר, נוכחתי לדעת כי הוא, אמנם, מהווה משחק הכנה מצוין, אבל בה בעת התברר לי כי הוא עשוי גם לעמוד לבדו כמשחק עצמאי בעל טעם משלו. המשחק השני, לעומת זאת, משחק העף - יד הוא משחק מורכב הרבה יותר הן בכלליו, הן ברמת הדרישות מן השחקן היחיד והן מבחינה טקטית קבוצתית; ועל כן כדי ללמדו ביסודיות וכדי לשחק אותו ברמה סבירה צריך ליחד לו יחידת הוראה שלמה של שלושה עד ארבעה שיעורים. לפיכך, גם רמת הפירוט וההסברים שנקטתי לגבי כל אחד משני המשחקים הללו שונה, ונוטה באופן טבעי לטובת משחק העף - יד.

משחק היד - עף

תנאים כלליים: משחקים את המשחק על מגרש הכדורעף, שבאולם הספורט בלבד, שכן בסוף תהליך הפעלתו מצויים המגרש עד כעשרה כדורים, אשר מטבע הדברים מתפזרים לכל עבר. במרכז המגרש נתלית רשת כדורעף ברמת גובה ממוצעת של גובה כתפי הילדים המשחקים (בערך כפול מגובה הרשת במשחק הטניס). מעל כל אחד משני קווי הרוחב של מגרש הכדורעף נמתח גומי למלוא רוחבו של האולם בגובה ממוצע של מותני הילדים (בערך בגובה של רשת טניס אחת, איור מס' 1). לשם קשירת הגומיות משתמשים, על פי רוב, בצד אחד בשלבים של הסולם השבדי שבאולם ובצד שני בידיות של דלתות, במסגרות של חלונות, או בכל דבר בולט אחר המצוי על קיר האולם. כך, נוצרים בשני קצות המגרש שני שערים שטוחים וארוכים. הכדורים שעדיף להשתמש בהם הם כדורי ספוג גדולים או לחילופין כדורי עף, אבל לא כדורי יד שפגיעתם כואבת. מספר הכדורים עד עשרה. ניתן לשתף במשחק את כל התלמידים בכיתה, כלומר אפילו עד עשרים מול עשרים משתתפים. מכל מקום, המספר האופטימלי הוא שנים עשר בכל צד. כל קבוצה נחלקת לשני בעלי תפקידים: שוערים ושחקני שדה. השוערים מתמקמים במקומות שונים לאורכו של השער השטוח, כלומר מכסים את קו הרוחב של המגרש, ושחקני השדה מפוזרים במחצית הקרובה של מגרש הכדורעף.

תכלית המשחק: לנצח על ידי צבירה של חמישה עשר שערים, המקבילים לחמש עשרה נקודות. כל כדור החודר לשער, כלומר עובר מתחת לגומי, מזכה את הקבוצה הכובשת בנקודה אחת.

מהלך המשחק: לאחר שהמורה התייצב ליד אחד השערים כסופר שערים ומיקם בצד השני שופט נוסף מקרב אחד מתלמידי הכיתה, שאינו פעיל בשיעור, הוא מטיל אל המגרש שני כדורים, כדור אחד בכל צד, והילדים מתחילים לזרוק את הכדורים מעל הרשת אל עבר שער היריב. כל כדור החודר לשער ייחשב, כאמור, לשער אחד, ויזכה את הקבוצה הכובשת בנקודה אחת. הילדים מורשים לביצוע שני צעדים וחצי בלבד, כשהם אווזים את הכדור לפני שהם מטילים אותו מעל הרשת אל עבר שער היריב. אם האווז בכדור חש שאינו יכול להגיע לרשת בשני צעדים וחצי - הצעדים המותרים לו - הוא רשאי לקרוא לאחד מעמיתיו, להחליף עם זה מסירות וכך להתקרב אל הרשת. בכל קבוצה יוכרז מראש על שני שחקני שדה (אלה אף יסומנו בעזרת סרטים), אשר מותר להם לחרוג מגבולות המגרש כדי לאסוף כדורים שחדרו לשער או שנזרקו מעליו, ואינם מצויים עוד בשטח מגרש הכדורעף שלהם. יודגש כי רק לשניים אלה מותר לחרוג למטרת איסוף הכדורים.

במהלך הפעילות משלח המורה באופן מדורג כדורים נוספים אל שדה המשחק, וזאת עד למספר של עשרה כדורים. כל חמש דקות לערך, עוצר המורה את המשחק על ידי שריקה ועורך בקול רם, כך שהכל יוכלו לשמוע, בירור עם השופט שמן העבר השני באשר למספר הנקודות הנזקף לכל אחת משתי הקבוצות. כך מקבלים הילדים מושג על תוצאת המשחק באותו השלב. כאמור, הקבוצה המשיגה ראשונה חמש עשרה נקודות מוכרזת כמנצחת במערכה, ואפשר לשחק את המשחק במתכונת המוכרת מן הכדורעף, כלומר על פי מפתח של הטוב משלושה, או על פי מפתח של הטוב מחמישה משחקים. לשחקני היריב מותר לנסות למנוע כיבושים באחת משתי הדרכים האלה: א. עצירת הכדור על ידי אחד השוערים בעזרת כל חלק מחלקי הגוף. ב. באמצעות בלימת הכדור על ידי שחקני השדה ליד הרשת בסגנון של החסימה המקובלת במשחק הכדורעף, אבל יש לאסור העברת ידיים בעת החסימה אל מעבר לרשת.

הערות מתודיות: אסור לשכוח לקבוע מפתח שעל פיו מחליפים בין שחקני השדה לבין השוערים. הדברים נכונים במיוחד, כשהמשחק מופעל למטרת הלימוד של זריקת הכתף בניתור, או אז צריך המורה לוודא שהכל יזכו לתרגל את הזריקות במשחק במידה שווה, ובעיקר כשמדובר בכיתה מעורבת של בנים ובנות. המפתחות הבאים בחשבון הם אלה: מפתח של זמן, מפתח של ניקוד או אפילו החלפות על פי המערכות. אגב, ידוע לי מניסיוני הפרטי, כי כל משתתף פעיל זוכה לזרוק חמש עשרה פעמים בממוצע בכל מערכה אחת במשחק. קיימת, כמובן, גם האפשרות לערוך שינויים בכללי המשחק על פי תכליות ההוראה של המורה. למשל, אם המורה רוצה לחזק את הכדור, אזי ישתמש בכדורי עף ויתיר את הכדור אל עבר הרשת לפני זריקתו, לחילופין, הוא יבקש לקדם את רמת שיתוף הפעולה של תלמידיו במשחקי הכדור, ואז עליו לאסור כליל את התנועה בכדור או באחיזת הכדור, למעט ביצוע של צעד וחצי אחד, הנדרש כתנופה כדי לצבור גובה בעת הניתור, כדי להשיג זווית זריקה נוחה, וכדי להשתדל לחמוק מן החסימות של היריב. כלל כזה יאלץ את הילדים להרבות בחילופי מסירות כדי להתקרב אל הרשת, ולכן יקדם את רמת שיתוף הפעולה בכיתה.

הערות שיפוטיות: יש להקפיד שהכדורים לא ייזרקו מתחת לרשת, וכן יש להקפיד בספירה, כלומר צריך להיזהר מלכלול זריקות שלא חדרו אל מתחת לגומי במניין הכיבושים. זריקות כאלה עשויות להיות זריקות שבהן פגעו הכדורים בקרקע והתרוממו מעל הגומי, המהווה כאמור, את גבולו העליון של השער, או זריקות שמלכתחילה נזרקו גבוה מעל הרשת. כמו כן, יש להתרות מפני ביצוע של צעדים מיותרים, ואחרי התראה שנייה, יש להעביר את הכדור שעמו בוצעה ההפרה אל הקבוצה היריבה על ידי גלגולו מתחת לרשת.

הערות ארגוניות: הכנסת הכדורים צריכה להיעשות בהדרגה ההולמת את קצב ההתפתחות של הבנת המשחק ושל האפשרויות הגלומות בו על ידי הילדים. אם יש בכיתה יותר מילד אחד שאינו פעיל, עדיף שהם יהיו שופטי שערים, והמורה ינהל את המשחק כשופט ראשי, כשהוא ניצב ליד הרשת או אפילו בעמדה המוגבהת של שופט הכדורעף, אם יש כזאת באולם.

משחק העף - יד :

תנאים כלליים: משחקים את המשחק בין שתי קבוצות עם כדורעף על מגרש כדור-היד. העברת הכדור מצד לצד מבוצעת על ידי המיומנויות המקובלות בכדורעף, משמע הוצאות מכות פתיחה, קבלות ומסירות עיליות ותחתיות, וכן הנחתות (איור מס' 2).

תכלית המשחק: ניצחון על ידי צבירת יותר נקודות מן היריב. צבירת נקודות אפשרית באחת משתי הדרכים האלה:

- א. באמצעות כיבוש השער של היריב על ידי העברה עילית או תחתית שטוחה של הכדור, המבוצעת מתוך רחבת ששת המטרים ישירות אל תוך שער היריב, וללא מגע מקדים של הכדור בקרקע. שער כזה מזכה את הקבוצה הכובשת בנקודה אחת.
- ב. באמצעות הנחתת הכדור אל תוך השער מתוך השטח התחום בין קו ששת המטרים לבין קו תשעת המטרים. הנחתה מוצלחת כזו מזכה את הקבוצה המנחיתה בשתי נקודות.

מהלך המשחק: קבוצה אחת זוכה בכדור בהגרלה, ואחד מחבריה מוציא אותו בעמידה מעבר לקו הרוחב של שערו בחבטת פתיחה תחתית. החובט הפותח מכוון את הכדור אל עבר אחד מחברי הקבוצה שלו, שאמור לקלוט את הכדור בקבלה תחתית או עילית. האחרון מעביר את הכדור הלאה אל עבר חבר שלישי בקבוצה, וכך חוזר חלילה בתנועה אל עבר שער היריב. אין להפריע במהלך שלוש המסירות הראשונות לאחר חבטת הפתיחה, משמע הקבוצה הפותחת מתקדמת ללא הפרעה במהלכן של ארבע הפעולות הראשונות במשחק, הכוללות את הוצאת מכת הפתיחה ואת שלוש המסירות השוטפות שלאחריה. במקרה ששחקן יריב מתערב או מפריע בדרך אחרת כלשהי, למשל על ידי דחיפה, בביצוע המסירות החופשיות הראשונות, תיזקף לחובת קבוצתו הפרה, הנענשת בהוצאת הכדור במסירה עילית מהמקום שבו בוצעה ההפרה. המסירה הראשונה תלווה בעוד שתי מסירות חופשיות בהתקדמות ללא ההפרעה.

ככלל, לאחר שלוש המסירות החופשיות הראשונות מותר לקבוצה היריבה לקלוט את הכדור בעצמה, בתנאי שהכדור נע אל מקום התייצבותו של אחד מחבריה. כלומר, גם לאחר ביצוע המסירה השלישית החופשית, אסור להתערב במה שבחתי לכנותו בשם: "המרחב האווירי" של הזולת. למעשה, כאן מצוי עקב אכילס של השיפוט במשחק זה, לאמור ההבחנה מתי בוצעה הפרה על ידי התערבות ב"מרחב האווירי" של הזולת; ומתי הייתה זו זכייה מותרת בכדור. העיקרון המנחה כאן דומה לעיקרון שלפיו קובעים שופטי הכדורסל מתי בוצעה עבירת מגן ומתי נחשבת התנגשות בין שחקן מגן לשחקן תוקף לעבירת תוקף. אם השחקן המגן תפס עמדה לפני המתקיף, ובשעת ההתנגשות ביניהם הרים ידיו למעלה ולא הניעם לפניו אל עבר ה"מרחב האווירי" של התוקף, תיחשב ההתנגשות לעבירת תוקף, וכללים אלה יפים גם כאן כלומר, מותר לקלוט את הכדור שהונע על ידי אחד משחקני הקבוצה היריבה, רק אם הוא באמת נע לעבר מי שקולט אותו. התנסות קצרה בשיפוט, על פי כלל זה, תלמד אתכם את ההבחנה הזו די בנקל. לבד מכך, המורה צריך להפגין אסרטיביות בעת השיפוט, וזה עשוי בהחלט למנוע את העימותים עם התלמידים על רקע של דילמות שיפוטיות, הנוצרות במהלך המשחק, ובעת שיפוט של משחקים תחרותיים בכלל.

כלל אי ההתערבות ב"מרחב האווירי" מחנך את הילדים להתאפקות, מלמד אותם לתפוס עמדות באופן "חכם" כשהם מתייחסים למיקום הימצאותו של הכדור, וכן מפתח בהם יסודות חשובים של אומדנת מרחק, מהירות ומסלולי מעוף. כל כדור הנופל על הקרקע מועבר לקבוצה היריבה, ומוצא על ידי אחד מחבריה במסירה עילית מאותה הנקודה שבה נפל. המסירה הזו מותרת בהפרעה (Interception), לפי הכללים המפורטים בפסקה הקודמת.

כל כדור שחוצה את קו הרוחב של המגרש בין שמדובר בכדור החומק סתמית, בין שמדובר בהחטאת השער בעת ניסיון כיבוש, ובין שמדובר בניסיון הבקעה מוצלח, מזכה את קבוצת ההגנה בהוצאת מכת פתיחה תחתית ולאחריה בשלוש מסירות חופשיות. אולם, כדור המוצא אל מעבר לקו הרוחב על ידי אחד משחקני ההגנה (המצב המכונה "קרן" בכדורגל), יזכה את קבוצת ההתקפה בכדור קרן, אשר יוצא מפינת המגרש באמצעות מכת פתיחה תחתית, שלאחריה מותר ליריב להתערב על פי הכללים המוזכרים לעיל. כדור הקרן חייב להיות מוצא אל מחוץ לרחבת ששת המטרים, שכן אל תוך רחבת ששת המטרים מותרת הכניסה של שחקני ההתקפה בלבד. בשערים אין ניצבים שוערים, ורחבות ששת המטרים מותרות בכניסה לשחקני ההתקפה בלבד! הנחתה שמעבר לקו תשעת המטרים לא תיחשב לשער, ותהא בחזקת הפרה, הגוררת העברת הכדור לקבוצה היריבה. הנחתה, מכל מקום, מותרת על ניסיון חסימה של שחקני היריב, שכן היא מבוצעת מחוץ לרחבת ששת המטרים, המקום שבו מותרת ההימצאות והתנועה לשחקני הקבוצה היריבה. בכל מקרה ששחקן הגנה חודר אל תוך רחבת ששת המטרים בניסיון להגן על שערו, תוכרז הפרה בוטה, הגוררת מכת עונשין, שפירושה הוצאת כדור חופשי. מכת העונשין מבוצעת באופן הזה: אחד משחקני הקבוצה הזוכה מתייצב בנקודת הקרן ומוציא מכת פתיחה תחתית חופשית אל עבר אחד מחברי קבוצתו, הנמצא לבדו בתוך רחבת ששת המטרים. זה האחרון מנסה לכבוש שער על ידי קבלה תחתית או על ידי העברה עילית, המכוונות על ידו ישירות אל תוך השער החשוף.

הערות מתודיות: בשלבי המשחק הראשונים, ובהתייחס לרמת התלמידים, יש להתיר מסירות ביקורת, משמע נגיעה כפולה בכדור. כמו כן, מאחר שהמשחק מורכב למדי ודורש שליטה גבוהה יחסית במיומנויות משחק הכדורעף, כדאי להפעילו רק בכיתות מתקדמות בכדורעף, שאם לא כן צפוי מפח נפש למורה ולתלמידים גם יחד. יש, כמובן, אפשרות להשתמש בו לתכלית של תרגול ולשיפור המיומנויות במשחק הכדורעף בשעה שמאמנים את נבחרות בית הספר בכדורעף.

הערות שיפוטיות: למרות ההיתר בנגיעה כפולה, אסור לשחקן להרים את הכדור לעצמו לשם הנחתה. כמו כן, יש להקפיד על איסור חדירה ל"שטח האווירי" של הזולת, ולצורך כך על המורה השופט להיות נייד ולהימצא במשך כל המשחק קרוב, ככל שניתן, למקום הימצאו של הכדור. כללי מיקום של הניתור דומים לאלה המקובלים בכדורעף, כלומר נקודת העלייה ולא מקום הנחיתה קובעים, האם הניתור להנחתה או הקפיצה אל תוך הרחבה, שמטרתם להחדיר כדור אל השער, ייחשבו לתקניים.

הערות ארגוניות: לאחר שמוודאים כי הילדים הבינו כהלכה את כללי המשחק, אפשר להיעזר בשופטים נוספים מקרב אלה שאינם פעילים, אבל תחילה צריך לבדוק היטב שהשופטים החדשים מבינים כהלכה את כלל "אי ההתערבות במרחב האווירי". מאחר שמדובר במשחק מורכב, מומלץ להקדים לו את מסכת ההכנות שלהלן:

תרגילי הכנה למשחק:

- הכיתה מתארגנת בקבוצות של חמישה או שישה תלמידים בכל קבוצה, וכל קבוצה כזו מצוידת בכדור עף אחד ומסתדרת במעגל כשאחד מחבריה ניצב בנקודת המרכז של המעגל:
- מבצעים חילופי מסירות עיליות בכדורעף בין הניצב במרכז לבין העומדים בהיקף המעגל. כל אחד מהניצבים בהיקף המעגל, המקבל את הכדור מן המרכזי, משיב לו אותו במסירה עילית ואף סביב הניצבים במעגל שלו. עליו לנוע מהר, כדי שיהיה סיפק בידו לשוב במועד על מנת לקבל את הכדור שוב, לאחר שהמרכזי יסיים למסור לכל החברים האחרים שבמעגל על פי סדר העמידה שלהם. לאחר מספר ניסיונות מתבקשים הילדים לנסות להחליף מסירות ברצף של שלושה סיבובים שלמים, בלא להפיל את הכדור. (אין מניעה להשיב גם בתחתית אם המצב דורש זאת, ובלבד שלא ייפגע רצף המסירות). כנ"ל גם בתחרות בין המעגלים.
 - מחליפים את הניצב במרכז, וכעת מתבקשים המוסרים לרוץ ולהקיף מעגל שכן קרוב, ולאחר מכן גם מעגלים נוספים, ולבסוף גם את כל המעגלים המפוזרים ברחבי האולם.
 - מחליפים מרכזי, וכעת יתבקשו הילדים לבצע, לאחר כל החזרת כדור אל הניצב במרכז המעגל, שלוש עליות משיבה לשכיבה. לאחר שלושה סבבים נוספים ימירו תרגיל זה בכפיפות מרפקים ממצב של שכיבת סמיכה קדמית, ויקנחו בנייתורים כלפי מעלה בהרמת ברכיים.
 - עוברים להתמקמות מפוזרת, וקובעים מספר לכל אחד מחברי הקבוצה על פי סדר רץ. הקבוצה מתבקשת להחליף מסירות על פי הסדר המספרי. בשלב הבא עורכים תחרות בין הקבוצות, כשהמטרה היא להגיע לחמש עשרה מסירות רצופות. כל אימת שהכדור נופל יש להתחיל לספור מן ההתחלה. אם מדובר בכיתה גדולה, כדאי לקבוע ראשי קבוצות ולצייד אותם במשקיות, שבהן הם ישתמשו כדי להודיע כאשר קבוצתם מסיימת למלא את המשימה בהצלחה.

- ה. כנ"ל, אלא שהפעם כל חברי הקבוצה צריכים להימצא בתנועה מתמדת. העמידה אסורה בהחלט בשלב הזה! לאחר מכן, נוסיף את חובת המיאוף הקצר למרחק של כעשרה מטרים מייד לאחר ביצוע המסירה, ולאחריו חזרה את שטח שבו נעה הקבוצה. התרגיל הזה מחייב כל אחד מן המשתתפים לדעת כל הזמן היכן נמצא רעו שאליו הוא צריך למסור את הכדור בתורו. כנ"ל בתחרות בין הקבוצות, עד לביצוע מוצלח של חמש עשרה מסירות ברציפות.
- ו. כל שתי קבוצות חולקות אזור תנועה מוגדר אחד (מחצית מגרש הכדורעף, למשל), והן צריכות להחליף מסירות בין חבריהן שלהן בלבד, כשהכל נמצאים בתנועה מתמדת. תרגיל זה דומה לקודמו, אלא שהאוריינטציה הנדרשת בו היא ברמה גבוהה יותר, שכן באותו השטח נעים כעת הרבה יותר ילדים, על כן, יש מסביב הרבה יותר גורמים מסיחי דעת.
- ז. התחרות של מעבר האולם לאורכו (מקו רוחב אחד אל קו הרוחב שבעברו האחר של האולם). הקבוצות ניצבות מעבר לקוי הרוחב ומתקדמות לפנים בחילופי מסירות כדורעף. קבוצה, שהכדור שלה נופל ארצה תוך כדי התנועה, חייבת לשוב במהירות אל קו הרוחב שלה ולהתחיל מן ההתחלה.
- ח. כל קבוצה שולחת נציג אחד עם כדור אל מעבר לקו רוחב מגרש הכדוריד, והשאר מתייצבים מולו מעבר לקו האמצע במגרש. הוא חובט לעברם מכת פתיחה תחתית ארוכה, אשר חייבת להעביר את הכדור אל מעבר לקו האמצע. שאר חברי הקבוצה המפוזרים, כאמור, מעבר לקו האמצע, צריכים לקלוט את הכדור בקבלה תחתית או אפילו בקבלה עילית ולהשיבו במהירות האפשרית אל קו הרוחב שממנו הוצא הכדור, על ידי ביצוע של מסירות כדורעף רצופות בתנועה לפנים. לאחר מספר ניסיונות של תרגול עורכים תחרות בין הקבוצות, כשחבטת הפתיחה של כל הקבוצות מוצאת בעת ובעונה אחת על פי אות הניתן מן המורה.
- ט. כנ"ל, אלא שהפעם התקדמות חברי הקבוצה היא אל עברו השני של המגרש, והמשימה מסתיימת, רק כשהמוציא את חבטת הפתיחה קיבל בעצמו את הכדור במסירה האחרונה כשהוא ניצב מעבר לקו הרוחב שבעברו השני של המגרש, לאחר שרץ לשם מייד לאחר שביצע את חבטת הפתיחה.
- י. אחד מחברי הקבוצה מוציא חבטת פתיחה מקו הרוחב ליד אחד השערים (רצוי תחתית). חבריו מפוזרים מולו מעבר לקו תשעת המטרים. אחד מהם קולט את הכדור בדרך המקובלת בכדורעף, ואז הקבוצה נעה בחילופי מסירות כדורעף בחזרה אל עבר אותו השער (כמו "בכדורגל על שער אחד"). המטרה הפעם היא לכובשו באחת משתי הדרכים המקובלות במשחק השלם, לאמור על ידי כניסה לתוך רחבת ה"שש", והשכנת הכדור בתוך השער באמצעות "מסירה" עילית או תחתית, או על ידי הנחתת הכדור לתוך השער מעבר לרחבת ששת המטרים. קבוצות שעדיין מתקשות בהוצאת כדור או בקבלתו רשאיות, כמובן, לחבט את הכדור לכיוון צדו של המגרש ולקבלו ליד קו האורך, שכן שם קו תשעת המטרים המתעקל קרוב יותר לקו הרוחב, והמרחקים של הוצאת הכדור ושל קבלתו קצרים יותר.
- יא. תרגיל סיכום. תרגיל זה משלב את התרגילים ט' ו-י: לאחר חבטת הפתיחה וקבלת הכדור, הכדור מועבר אל צדו האחר של המגרש במסירות כדורעף, כשהמטרה היא להבקיע את השער הניצב מן העבר השני. כל נפילת כדור אל הקרקע מחייבת שיבה מהירה אל קו ההתחלה, והוצאת כדור מחודשת. לאחר תרגול חופשי של מספר דקות, הופכים את התרגיל לתחרות

בין הקבוצות השונות. אם תרגיל זה מבוצע ברצף ובשטף, משמע שתלמידך מוכנים למשחק השלם!

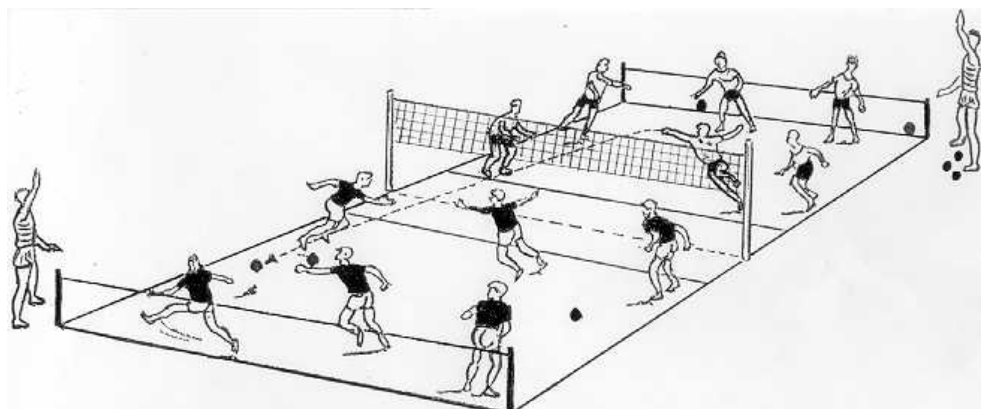
הערה: תרגילים ח', ט', י' וי"א הם תרגילים מורכבים במיוחד, על כן מומלץ להתיר לילדים לבצע מסירות ביקורת, כלומר לכל אחד תותרנה בפועל שתי נגיעות בכדור, ויהיה מותר אפילו לקבל בתחתית ולמסור בעילית, לא כל שכן לבצע ביקורת בעילית ומייד לאחריה מסירה עילית שלמה.

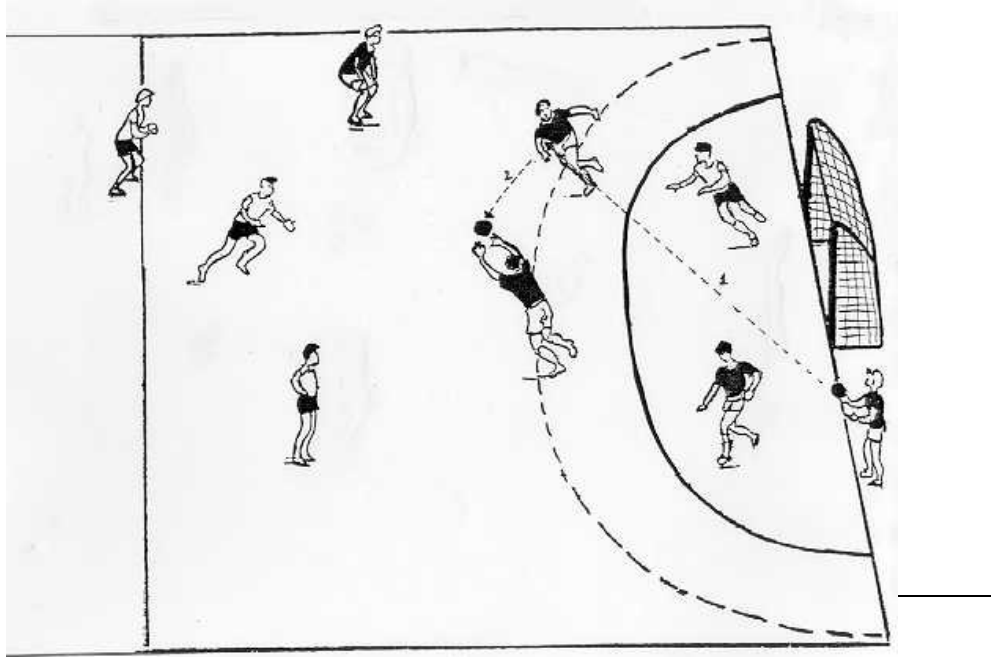
לסיכום: משחק הכדורעף, וכמוהו קרובי המשפחה הדידקטיים שלו, המוצגים במאמר זה, מאופיינים במספר יסודות ההופכים אותם למשחקים המותאמים במיוחד לנושא המרכזי שהעמיד משרד החינוך למערכת החינוך לשנתיים הקרובות, הזכות לכבוד והחובה לכבד.³

אתם ודאי תשאלו: כיצד? אם כן, משחק הכדורעף מאופיין בעקרון השיתוף יותר מכל משחק כדור גדול אחר, המקובל בתוכניות הלימוד אצלנו. בעוד בכדורסל, דרך משל, תיתכנה בכל רמת משחק שהיא תופעות סוליסטיות מובהקות, הרי בכדורעף הדבר לא ייתכן מעצם מבנהו של המשחק. הדברים נכונים ממילא גם בהקשרים של משחק העף - יד, שבו הנעת הכדור היא במתכונת משחק הכדורעף, הגם שבפורמאט מוגדל, ואילו משחק היד - עף, שאינו מאופיין בהכרח בעקרון השיתוף, דומה לכדורעף במרכיב אחר, והוא העדרם של מצבי התנגשות ושל תיקולים, המולידים לעיתים תכופות אפיזודות אלימות. זאת, בשל העובדה שרשת מפרידה בין שתי הקבוצות במשחק. שני יסודות אלה: השיתוף, ומשחק שאין בו אפשרות לתיקולים אלימים הם תנאים מספיקים, הגם שלא הכרחיים, לפעילות משחקית המקדמת יסודות של אחריות עצמית ואחריות חברתית, ואלה, בהכוונה חינוכית הולמת, עשויות להתפתח גם לרגישות לזכויות ולרגישות לצורכי הזולת; ורגישויות אלה הן יסודות החינוך לכיבוד הזולת.

מכל מקום, אתם מוזמנים לנסות את שני המשחקים במוסד החינוכי שלכם, ואם מישהו מכם, עמיתי, יחשוף אגב כך אפשרויות טובות יותר להפעלתו הן באשר לאופני עריכתו ו/או בהקשרי השיפוט בו (בעיקר בנוגע למשחק העף - יד), הוא מתבקש לדווח לכולנו באמצעות ביטאוננו זה, וכולנו נהיה אסירי תודה לווה) על כך. עד אז, אני מאחל לכם ולתלמידיכם הנאה שלמה מן המשחקים החדשים.

איור מספר 1

איור מספר 2**הערות ומראי מקומות**

- ¹ ראה: רם, יצחק, "ירסל (יד-רגל-סל) – משחק חדש", החינוך הגופני והספורט, חוברת 4, תשנ"ח, עמ' 26 – 28, וכן כאן במדור החומרים של האתר שלנו.
- ² על הוראת המיומנויות של משחקי הכדור בדרך השלם ובאמצעות משחקוני הכנה, שתכליתם לייצר סביבות למידה המזמנות לתגובות פעילות רבות ככל האפשר, אגב ביצוע תנועות הדומות למיומנויות היעד באופן אינטואיטיבי, ראה: רם, יצחק, "יחסי הוראה – למידה של מיומנויות במשחקי הספורט", החינוך הגופני והספורט, חוברת 1, תשמ"ז, עמ' 3 – 6, וכן, רם, יצחק, "חינוך וכדורגל בבית-הספר", החינוך הגופני והספורט, חוברת 4 – 5, תשמ"ט, עמ' 16 – 18.
- ³ על הזכות לכבוד והחובה לכבד בחינוך הגופני, ועל פעילויות נוספות אשר עשויות לקדם את הנושא בבית הספר, ראה: רם, יצחק, "הזכות לכבוד והחובה לכבד בחינוך הגופני", החינוך הגופני והספורט, חוברת 3, תשנ"ט, עמ' 26 – 29.